

ROLAND BARTHES • Eleştiri ve Hakikat

ROLAND BARTHES (1915-1980), Fransız felsefeci, eleştirmen ve yazar; göstergebilimin kurucu isimlerinden biri olarak anılır. Marx, Sartre ve Camus'nün eserlerinden etkilenmiş, ancak oluşturduğu özgün eleştirel yaklaşımıyla verdiği sayısız eserde göstergebilimsel, yapısalcı ve ardından post-yapısalcı kuramın gelişmesinde katkıları olmuştur. 1953 yılında yayımlanan *Le Degré zéro de l'écriture* [*Yazımın Sıfır Derecesi*, Metis, 1989] adlı denemesinde, edebiyat yapıtının metin odaklı okumasını önerir ve ardından 1965 tarihinde kaleme aldığı *Sur Racine* (Racine Üzerine) edebiyat eleştirisi alanında büyük tartışmalara neden olur. Bu kitabıyla Raymond Picard gibi geleneksel kuramcılarının hedefine yerleşen Barthes'in bu tartışmaya cevaben 1966 yılında kaleme aldığı *Eleştiri ve Hakikat*, birçokları tarafından yeni eleştirinin manifestosu olarak kabul edilmektedir. Edebiyattan fotoğrafa son derece geniş bir araştırma sahasında birçok eser veren Barthes 1977'den bir trafik kazasında yaşamını yitirdiği 1980 yılına kadar Avrupa'nın en önemli kürsülerinden biri olan *Collège de France*'da göstergebilim kürsüsünün başkanlığını yürütmüştür. Türkçeye çevrilen eserleri arasında *Mythologies* (Çağdaş Söylenler, Metis, 1990/2014), *Fragments d'un discours amoureux* (Bir Aşk Söyleminden Parçalar, Metis, 1992/2014), *La Chambre claire: Note sur la photographie* (Camera Lucida. Fotoğraf Üzerine Düşünceler, Altıkrkeş, 1992/2014) gibi birçok çalışması bulunmaktadır.

Critique et vérité

© 1966 Editions du Seuil

İletişim Yayınları 2298 • Edebiyat Eleştirisi 52

ISBN-13: 978-975-05-1919-2

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Emre Bayın

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ROLAND BARTHES

Eleştiri ve Hakikat

Critique et v rit 

 EVIRENLER

Elif Bildirici - Melike Iřık Durmaz

“Yeni eleştiri” aslında daha dün ortaya çıkmış değil. Klasik edebiyatımız, *Libération* döneminden sonra ortaya çıkan yeni felsefelerle temas ederek (ki bu gayet normaldir) birbirlerinden son derece farklı eleştirmenlerin etkisiyle ve Montaigne’den Proust’a kadar tüm yazarlarımızı kapsayan çeşitli monografiler aracılığıyla bir tür revizyona uğradı. Bir ülkenin, kendi geçmişinden bugüne taşıdıklarını böyle dönem dönem yeniden ele almasında ve *onlarla ne yapabileceğine* bakmak için yeniden betimlemesinde şaşılacak bir taraf yoktur: Bunlar gayet doğal değerlendirme süreçleridir ve öyle olmaları gerekir.

Gelgelelim, günümüzde bu akımın birdenbire sahtekârlıkla¹ suçlandığına, genellikle avangartları betim-

1 R. Picard, *Nouvelle critique ou nouvelle imposture*, Paris, J.-J. Pauvert, “Libertés” koleksiyonu, 1965, 149 s. – Raymond Picard’ın saldırılarının büyük kısmı *Sur Racine* kitabını hedef almaktadır (Seuil, 1963).

lemek için kullanılan nefret yüklü ithamların, bu akıma dahil yapıtlara (ya da en azından bazılarına) yönelildiğine tanık oluyoruz: Bu yapıtların entelektüel açıdan boş, ifade açısından son derece yapmacık, ahlâki açıdan tehlikeli olduğu; başarılarının da yalnızca züppeliklerinden kaynaklandığı ifade ediliyor. Şaşırtıcı olan nokta, suçlamaların bu kadar geç gelmiş olması. Neden bugün? Burada cılız bir tepkiden mi, bir tür gericiliğin saldırganca geri dönüşünden mi, yoksa tersine, oluşum aşamasında olan ve sezinlenen yeni söylem biçimleri karşısında gösterilen ilk dirençten mi bahsediyoruz?

Son dönemde yeni eleştiriye yöneltilen saldırılarda göze çarpan nokta, bunların doğrudan ve kendiliğinden kolektif nitelikte oluşudur.² Tüm bu suçlamaların içinde adeta ilkel ve pervasız bir şeylerin kımıldanmaya başladığını gördük. Sanki arkaik bir topluluğun içindeki tehlikeli bir özneye karşı yürütülen bir çeşit ihraç töreni gerçekleştirildi. *Infaza* dair tuhaf bir söz dağarcığının kullanımı da bundan kaynaklanıyordu.³ Yeni eleş-

2 Bir grup köşe yazarı, R. Picard'ın yergisine sorgusuz sualsiz ve koşulsuz bir destek verdi. (Yeni eleştiri var olduğuna göre) eski eleştirinin onur tablosunu sunmamızda bir sakınca yok: *Les Beaux Arts* (Brüksel, 23 Aralık 1965), *Carrefour* (29 Aralık 1965), *La Croix* (10 Aralık 1965), *Le Figaro* (3 Kasım 1965), *Le XXe Siècle* (Kasım 1965), *Midi libre* (18 Kasım 1965), *Le Monde* (23 Ekim 1965); ve bu tabloya bir de *Le Monde* okurlarının bazı mektuplarını da eklemek gerek: (13, 20, 27 Kasım 1965), *La Nation française* (28 Ekim 1965), *Pariscope* (27 Ekim 1965), *La Revue Parlementaire* (15 Kasım 1965), *Europe-Action* (Ocak 1966); ve elbette Académie Française'i de es geçmemeliyiz: (Marcel Achar'dın Thierry Maulnier'ye yanıtı, *Le Monde*, 21 Ocak 1966).

3 “Bu bir infaz” (*La Croix*).

tiriyi yaralama, deşme, yenme, öldürme, yargılamadan idam sehпасına çıkarma, darağacına gönderme hayalleri kuruluyordu.⁴ Kuşkusuz hayati bir nokta isabet almıştı; zira hünerlerine övgüler düzölmekle yetinilmeyen infazcı, tasfiyenin ardından adaleti tesis eden bir kimse gibi *tebrik edilmiş*, kutlanmıştı: Ona zaten ölümsüzlük vaat edilmişti, bugün üstüne bir de omuzlarda taşıyor.⁵ Sözün kısası, yeni eleştirinin “infazı”, cüretkârca girişilen ve başarısı iç rahatlatan kamusal bir temizlik görevini andırıyordu.

Sınırlı bir gruptan gelen bu saldırılar ideolojik bir damga taşıyor; gündelik tercihlerden bağımsız ve şaşmaz biçimde siyasi bir şeyin muhakemeye ve dile nüfuz ettiği kültürün o müphem bölgesine giriyorlar.⁶

4 İşte bu sebepsizce saldırgan imgelerden birkaçı: “Alemin maskarası” (*Le Monde*); “pataklayıp hadlerini bildirmek” (*Nation française*); “tam isabetli bir darbe”, “kendini bilmez küstahların havasını söndürmek” (*Le XXe Siècle*); “ölümcül darbeler” (*Le Monde*); “entelektüel sahtekârlıklar” (R. Picard, a.g.e.); “yeni eleştirinin Pearl Harbor’ı” (*Revue de Paris*, Ocak 1966); “Barthes’ın foyası ortaya çıktı” (*L’Orient*, Beyrut, 16 Ocak 1966); “yeni eleştirinin boğazına yapışmak ve liderleri olarak öne çıkan Bay Roland Barthes’in da aralarında bulunduğu sahtekârın boynunu vurmak” (*Pariscope*).

5 “Kendi adıma R. Barthes’in yapıtlarının Picard’inkilerden daha çabuk yaşanacağına inanıyorum” (E. Guitton, *Le Monde*, 28 Mart 1964). “Bu taşlamayı [...] kaleme aldığı için Raymond Picard’ı kutluyorum.” (Jean Cau, *Pariscope*).

6 “Raymond Picard burada ilerici Roland Barthes’a cevap veriyor... Picard klasik analizin yerine (sözel) hezeyanlarını koyanların, deşifre etme saplantılıların, herkesin kendileri gibi Kabala, Tevrat [Pentateuch] ve Nostradamus’u esas alarak akıl yürüttüğünü sananların ağzının payını veriyor. Jean-François Revel’in yönettiği muhteşem “Libertés” koleksiyonu (Diderot, Celsus, Rougier, Russell) daha birçoklarına dış biletecek ama bize değil” (*Europe-Action*, Ocak 1966).